पठतु संस्कृतम्

प्रवेशः

पठतु संस्कृतम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परंब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

पठामि संस्कृतं नित्यं वदामि संस्कृतं सदा ।
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

लकाराः

लकाराः

- दश-लकाराः
- लट्, लिट्, लुट्, लृट्, लेट्, लोट्, लङ्, लिङ्, लुङ्, लृङ्
- लेट्-लकारः वेदेषु उपयुज्यते ।
- लिङ् -> विधिलिङ् & आशीर्लिङ्
- लकाराः affixed with तिङ् । Hence, तिङन्ताः ।
- Each लकारः
  - ❖ परस्मैपदी
  - ❖ आत्मनेपदी
  - ❖ पुरुष-त्रयम्
  - ❖ वचन-त्रयम्
- 18 in number

धातवः

परस्मैपदी	आत्मनेपदी	उभयपदी
• पठ्	• वन्द्	• पच्
• गम्	• सह्	• याच्
• पा	• ऊह्	• कृ
• धाव्	• कम्प्	

लकाराः

- लट् – Present tense
- लेट् – In Vedas
- लङ् – Past tense
- लुङ् – Past tense
- लिट् – Past tense
- लुट् - Future tense
- लृट् – Future tense
- लृङ् – Causal relationship in the absence of accomplistment of action (Past or Future)
- लोट् – Command, Entreaty, Request etc.
- विधिलिङ् - Command, Entreaty, Request etc.
- आशीर्लिङ् - Benediction

धातुगणाः

धातुगणाः

- Verb root – धातुः
- 2000 Primary Verb roots
- Classified into दश-गणाः
- गणाः – 1 to 10
- Name of the Gana based on 1st verb root

धातुगणाः

Name of the गणः	1st verb root	लट्-लकारः (प्र.पु – ए.)
1st Gana भ्वादिः	भू (to be)	भवति
2nd Gaṇa अदादिः	अद् (to eat)	अत्ति
3rd Gaṇa जुहोत्यादिः	हु (to offer an oblation)	जुहोति
4th Gana दिवादिः	दिव् (to gamble/play)	दीव्यति
5th Gaya स्वादिः	सूञ् (to procreate)	सुनोति
6th Gana तुदादिः	तुद् (to torment)	तुदति
7th Gana रुधादिः	रुध् (to hinder)	रुणद्धि
8th Gaya तनादिः	तन् (to extend)	तनोति
9th Gana क्र्यादिः	क्रीञ् (to buy)	क्रीणाति
10th Gana चुरादिः	चुर् (to steal)	चोरयति

यत्-तत्

यत्-तत्

- यः / या / यत्
- सः / सा / तत्
- Who/That
- लिङ्ग-त्रयम् / वचन-त्रयम् / सप्त-विभक्तयः
- यः द्वारे तिष्ठति सः मम अग्रजः ।
- या द्वारे तिष्ठति सा मम अग्रजा ।
- यत् द्वारे तिष्ठति तत् मम मित्रम् ।

यत् - पुं

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	यः	यौ	ये
द्वितीया	यम्	यौ	यान्
तृतीया	येन	याभ्याम्	यैः
चतुर्थी	यस्मै	याभ्याम्	येभ्यः
पञ्चमी	यस्मात्	याभ्याम्	येभ्यः
षष्ठी	यस्य	ययोः	येषाम्
सप्तमी	यस्मिन्	ययोः	येषु

यत् - स्त्री

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	या	ये	याः
द्वितीया	याम्	ये	याः
तृतीया	यया	याभ्याम्	याभिः
चतुर्थी	यस्यै	याभ्याम्	याभ्यः
पञ्चमी	यस्याः	याभ्याम्	याभ्यः
षष्ठी	यस्याः	ययोः	यासाम्
सप्तमी	यस्याम्	ययोः	यासु

यत् - नपुं

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	यत्, यद्	ये	यानि
द्वितीया	यत्, यद्	ये	यानि
तृतीया	येन	याभ्याम्	यैः
चतुर्थी	यस्मै	याभ्याम्	येभ्यः
पञ्चमी	यस्मात्	याभ्याम्	येभ्यः
षष्ठी	यस्य	ययोः	येषाम्
सप्तमी	यस्मिन्	ययोः	येषु

यत्-तत्

यः _____ द्वारे स्थितवान् सः _____ मम अग्रजः ।

या _____ प्रार्थनां गायति तस्यै _____ पुष्पं ददातु ।

यत् _____ पत्रं प्राप्तं तत् _____ मम जनकस्य पत्रम् ।

यस्य _____ नाम भवती उक्तवती तम् _____ अहं जानामि ।

भवान् यत् _____ वदति तत् _____ अहं लिखामि ।

यत्-तत्

यः विजयं प्राप्तवान् तस्मै पारितोषिकं ददामि ।

यानि पुस्तकानि उत्तमानि तानि पठ ।

भवान् येन सह क्रीडितवान् तेन सह एव गच्छतु ।

यः पाठयति सः शिक्षकः ।

यां शाटिकां पुत्रः इष्टवान् तां स्नुषा न इष्टवती ।

पुनःस्मरणम्

पठतु संस्कृतम्

- वर्णमाला Varnamalaa
- स्वराः Svaraaha
- व्यञ्जनानि Vyanjanaani
- अयोगवाहाः Ayogavaahaaha
- गुणिताक्षराणि Gunitaaksharaani
- संयुक्ताक्षराणि Samyuktaaksharaani

स्वराः

Vowels:

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ए ऐ ओ औ (13)

ह्रस्व-स्वराः - एक-मात्रः

अ इ उ ऋ ऌ

दीर्घ-स्वराः - द्वि-मात्रः

आ ई ऊ ॠ ए ऐ ओ औ

प्लुत-स्वराः - त्रि-मात्रः

अ३ इ३ उ३ ऋ३ ऌ३ ए३ ऐ३ ओ३ औ३

अयोगवाहाः

अनुस्वारः

अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं एं ऐं ओं औं

विसर्गः

अः आः इः ईः उः ऊः ऋः ॠः ऌः एः ऐः ओः औः

जिह्वामूलीयः

: क : ख – Visargaha before क and ख (प्रातः कालः)

उपध्मानीयः

: प : फ – Visargaha before प and फ (पुनः पुनः)

व्यञ्जनानि

अर्धमात्रः

वर्गीय-व्यञ्जनानि

क् ख् ग् घ् ङ्	क ख ग घ ङ	क-वर्गः
च् छ् ज् झ् ञ्	च छ ज झ ञ	च-वर्गः
ट् ठ् ड् ढ् ण्	ट ठ ड ढ ण	ट-वर्गः
त् थ् द् ध् न्	त थ द ध न	त-वर्गः
प् फ् ब् भ् म्	प फ ब भ म	प-वर्गः

य् र् ल् व्	य र ल व	अन्तःस्थाः
श् ष् स् ह्	श ष स ह	ऊष्माणः

अवर्गीय-व्यञ्जनानि

गुणिताक्षराणि

Consonants with Vowels

क् + अ		= क	क् + ऌ	(ॢ)	= क्ॢ
क् + आ	(ा)	= का	क् + ए	(े)	= के
क् + इ	(ि)	= कि	क् + ऐ	(ै)	= कै
क् + ई	(ी)	= की	क् + ओ	(ो)	= को
क् + उ	(ु)	= कु	क् +औ	(ौ)	= कौ
क् +ऊ	(ू)	= कू	क् + अं	(ं)	= कं
क् + ऋ	(ृ)	= कृ	क् + अः	(ः)	= कः
क् + ॠ	(ॄ)	= कॄ			

संयुक्ताक्षराणि

1. Formation of new symbol. (क्ष, त्र, श्र, त्त, द्द, etc.)
2. Half of the first consonant followed by the second consonant. (न्त, त्म, स्य, etc.)
3. Second consonant below the first consonant. (ङ्क, क्ल, च्च, etc.)
4. Second consonant in some irregular position close to the first consonant. (ध्द, द्म, ह्न, etc.)
5. “र्” (”रेफः”) is the first consonant and as an arc above the second consonant. (र्क, र्ण, र्ग, etc.)
6. “र्” (”रेफः”) is the second consonant and is a left slanting stroke low the first consonant. (क्र, ग्र, प्र, etc.)

पद-परिचयः

पदम्	Word	जलम्, पठति, सः, का
नाम-पदम्	Noun	रामः, सीता, वनम्
क्रिया-पदम्	Verb	पठति, खादति, गच्छति
सर्वनाम-पदम्	Pronoun	सः, एषा, इदम्
अव्यय-पदम्	Indeclinable	च, अपि, इति
वाक्यम्	Sentence	रामः वनं गच्छति ।
		सीता अपि गच्छति ।

पद-परिचयः

- पदम्
- नाम-पदम्
- क्रिया-पदम्
- सर्वनाम-पदम्
- अव्यय-पदम्
- वाक्यम्

लिङ्ग-परिचयः

- पुंलिङ्गः
- स्त्रीलिङ्गः
- नपुंसकलिङ्गः

वचन-परिचयः

एकवचनम्

द्विवचनम्

बहुवचनम्

णत्वम्

- भवनानि vs गृहाणि
- न् -> ण्
- निमित्तम् – Cause
  - रेफः कर्णः = क् + अ + र् + ण् + अः
  - षकारः. कृष्णः = क् + ऋ + ष् + ण् + अः
  - ऋकारः पितृणाम् = प् + इ + त् + ऋ + ण् + आ + म्
- न् अन्ते (end) – राजन्, बालकान्, रामान् etc

णत्वम्

निमित्त-वर्णः + अ आ इ ई उ ऊ ए ऐ ओ औ (स्वराः)
ह् य् व्
क् ख् ग् घ् ङ् (क-वर्गः)
प् फ् ब् भ् म् (प-वर्गः)

→ न् -> ण्

- रामेण = र् + आ + म् + ए + ण् + अ
- पुष्पाणि = प् + उ + ष् + प् + आ + ण् + इ
- गृहाणि = ग् + ऋ + ह् + आ + ण् + इ

पुंलिङ्ग-शब्द-परिचयः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	बालकः	बालकौ	बालकाः
He (That)	सः बालकः ।	तौ बालकौ ।	ते बालकाः ।
He (This)	एषः बालकः ।	एतौ बालकौ ।	एते बालकाः ।
He (This)	अयं बालकः ।	इमौ बालकौ ।	इमे बालकाः ।
He (Who)	कः बालकः ?	कौ बालकौ ?	के बालकाः ?

स्त्रीलिङ्ग-शब्द-परिचयः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	बालिका	बालिके	बालिकाः
She (That)	सा बालिका ।	ते बालिके ।	ताः बालिकाः ।
She (This)	एषा बालिका ।	एते बालिके ।	एताः बालिकाः ।
She (This)	इयं बालिका ।	इमे बालके ।	इमाः बालिकाः ।
She (Who)	का बालिका ?	के बालिके ?	काः बालिकाः ?

नपुंसकलिङ्ग-शब्द-परिचयः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	फलम्	फले	फलानि
It (That)	तत् फलम् ।	ते फले ।	तानि फलानि ।
It (This)	एतत् फलम् ।	एते फले ।	एतानि फलानि ।
It (This)	इदं फलम् ।	इमे फले ।	इमानि फलानि ।
It (Who)	किं फलम् ?	के फले ?	कानि फलानि ?

क्रियापदम्

- क्रिया means action.
- क्रियापदम् means action word.
- क्रियापदम् means Verb.
- Root of a **क्रियापदम्** is called as **धातुः**
  - ❖ पठति – पठ्
  - ❖ लिखति – लिख्
  - ❖ पतति – पत्

लट्-लकार:- Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुष: (Third Person)	पठति	पठत:	पठन्ति
मध्यम-पुरुषः (Second Person)	त्वं पठसि ।	युवां पठथः ।	यूयं पठथ ।
उत्तम-पुरुष: (First Person)	अहं पठामि ।	आवां पठावः ।	वयं पठामः ।

आत्मनेपदी – लट्-लकारः

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	वन्दते	वन्देते	वन्दन्ते
मध्यम-पुरुषः (Second Person) युष्मद् शब्दः	त्वं वन्दसे ।	युवां वन्देथे ।	यूयं वन्दध्वे ।
उत्तम-पुरुषः (First Person) अस्मद् शब्दः	अहं वन्दे ।	आवां वन्दावहे ।	वयं वन्दामहे ।

परस्मैपदी – लङ्-लकारः

Past Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	अपठत्	अपठताम्	अपठन्
मध्यम-पुरुषः	त्वं अपठः ।	युवाम् अपठतम् ।	यूयम् अपठत ।
उत्तम-पुरुषः	अहम् अपठम् ।	आवाम् अपठाव ।	वयम् अपठाम ।

आत्मनेपदी – लङ्-लकारः

Past Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	अवन्दत	अवन्देताम्	अवन्दन्त
मध्यम-पुरुषः	त्वं अवन्दथाः ।	युवाम् अवन्देथाम् ।	यूयम् अवन्दध्वम् ।
उत्तम-पुरुषः	अहम् अवन्दे ।	आवाम् अवन्दावहि ।	वयम् अवन्दामहि ।

परस्मैपदी – लोट्-लकारः

Imperative Mood	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	पठतु	पठताम्	पठन्तु
मध्यम-पुरुषः	त्वं पठ ।	युवां पठतम् ।	यूयं पठत ।
उत्तम-पुरुषः	अहं पठानि ।	आवां पठाव ।	वयं पठाम ।

आत्मनेपदी – लोट्-लकारः

Imperative Mood	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	वन्दताम्	वन्देताम्	वन्दन्ताम्
मध्यम-पुरुषः	त्वं वन्दस्व ।	युवां वन्देथाम् ।	यूयं वन्दध्वम् ।
उत्तम-पुरुषः	अहं वन्दै ।	आवां वन्दावहै ।	वयं वन्दामहै ।

परस्मैपदी – लृट्-लकारः

Future Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
मध्यम-पुरुषः	त्वं पठिष्यसि ।	युवां पठिष्यथः ।	यूयं पठिष्यथ ।
उत्तम-पुरुषः	अहं पठिष्यामि ।	आवां पठिष्यावः ।	वयं पठिष्यामः ।

आत्मनेपदी – लृट्-लकारः

Future Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	वन्दिष्यते	वन्दिष्येते	वन्दिष्यन्ते
मध्यम-पुरुषः	त्वं वन्दिष्यसे ।	युवां वन्दिष्येथे ।	यूयं वन्दिष्यध्वे ।
उत्तम-पुरुषः	अहं वन्दिष्ये ।	आवां वन्दिष्यावहे ।	वयं वन्दिष्यामहे ।

विभक्तिः

कर्ता
Subject

अधिकरणम्
In/on/at

कर्म
Object

सम्बन्धः
Of

करणम्
Instrument

अपादानम्
From

सम्प्रदानम्
Give/For

विभक्तिः

नाम-पदम्		क्रिया-पदम्
• प्रथमा	Subject	• कर्ता
• द्वितीया	Object	• कर्म
• तृतीया	Instrument/With	• करण
• चतुर्थी	For/Give	• सम्प्रदान
• पञ्चमी	From	• अपादान
• षष्ठी	Of	• सम्बन्ध
• सप्तमी	In/On/At	• अधिकरण

द्वितीया-विभक्तिः

अधि, अभितः, परितः, उभयतः, विना

अधि – वसति & तिष्ठति	लक्ष्मीः कमलम् अधिवसति ।
अभितः – Near, On all sides	द्वीपम् अभितः जलम् अस्ति ।
परितः – On all sides	गृहं परितः वृक्षाः सन्ति ।
उभयतः – On two sides	मार्गम् उभयतः वृक्षाः सन्ति ।
विना - Without	जलं विना मीनाः न जीवन्ति ।

तृतीया-विभक्तिः

- Instrument — वृद्धः दण्डेन चलति ।
- By/With — अहं चमसेन खादामि ।
- Along With — सीता रामेण सह वनं गच्छति ।
- Made with — माला पुष्पैः भवति ।
- Cause/Effect — रामस्य प्रत्यागमनेन जनाः सन्तोषम् अनुभवन्ति ।
- Without — मीनाः जलेन विना न जीवन्ति ।
- Adverbial — शशः वेगेन धावति ।

चतुर्थी-विभक्तिः

• Giving	शबरी रामाय फलानि यच्छति ।
• Purpose/Reason	अहं पठनाय पुस्तकालयं गच्छामि ।
• Transformation	ऐश्वर्यम् अहङ्काराय भवति ।
• Anger, Hatred, Jealousy	दुर्योधनः भीमाय कुप्यति ।
• Liking	बालिकायै मधुरं रोचते ।
• नमः / स्वस्ति	गणेशाय नमः ।
• Come / Go	मित्रं नगरं/नगराय गच्छति ।

पञ्चमी-विभक्तिः

- Separation — आञ्जनेयः रामात् अङ्गुलीयकं स्वीकरोति ।
- Fear — हरिणः सिंहात् बिभेति / त्रस्यति ।
- Before — रामः लक्ष्मणात् पूर्वः ।
- After — लक्ष्मणः रामात् परः ।
- Quality — महाभारतं रामायणात् विस्तृतम् ।
- Because of — बालकः आलस्यात् न पठति ।
- Outside — ग्रामात् बहिः नदी अस्ति ।
- तः प्रयोगः — रामतः, सीतातः, यानतः

षष्ठी-विभक्तिः

• Of / ’s	रामस्य पिता दशरथः ।
• Belonging	एतत् कृष्णस्य पुस्तकम् अस्ति ।
• Belonging	मम समीपे द्विचक्रिका नास्ति ।
• Among	पाण्डवानां युधिष्ठिरः ज्येष्ठः ।
• Placement	वृक्षस्य अधः हरिणः तिष्ठति ।

सप्तमी-विभक्तिः

• In/on/at	पुस्तकं उत्पीठिकायाम् अस्ति ।
• Location	फलं वृक्षे अस्ति ।
• Time	सः पञ्चवादने उत्तिष्ठति ।
• Liking (स्निह्)	लक्ष्मणः रामे स्निह्यति ।
• Interest/Devotion/Respect	व्याकरणे मम आसक्तिः अस्ति ।
• Among	पाण्डवेषु युधिष्ठिरः ज्येष्ठः ।

पूर्वम् / अनन्तरम्

- पूर्वम् – पञ्चमी-विभक्तिः
  - ❖ सा देवस्य पूजनात् पूर्वं स्नाति ।
  - ❖ सः भोजनस्य खादनात् पूर्वं हस्तौ प्रक्षालयति ।
- अनन्तरम् – षष्ठी-विभक्तिः
  - ❖ सः पुस्तकस्य पठनस्य अनन्तरं स्नानं करोति ।
  - ❖ सः भोजनस्य खादनस्य अनन्तरम् अपि हस्तौ प्रक्षालयति ।

क्तवतु-प्रत्ययान्तः

- भूतकालं सूचयति ।
- वचन-लिङ्ग-भेदः अस्ति ।
- पुरुष-भेदः नास्ति ।
- धातुः + इत / धातुः + त
- पठितवान् / पठितवती / पठितवत्
- कृतवान् / कृतवती / कृतवत्

क्त्वा-प्रत्ययान्तः

- एकः कर्ता एव एकं कार्यं पूरयित्वा अन्य-कार्यं करोति ।
- क्रिया-द्वयम् अस्ति ।
- यत् कार्यं समाप्तं क्त्वा-प्रत्ययान्तम् उपयुज्य उच्यते ।
- द्वितीया क्रिया लकारे अथवा प्रत्ययान्ते भवति ।
- क्त्वा-प्रत्ययान्तम् अव्यय-पदम् अस्ति ।
- धातुः + इ + त्वा / धातुः + त्वा
- उदाहरणम्
  - ❖ बालकः पाठं **पठित्वा** क्रीडति ।
  - ❖ बालिका विद्यालयं **गत्वा** पठति ।

ल्यप्-प्रत्ययान्तः

- **उपसर्गः + धातुः**
- एकः कर्ता एव एकं कार्यं पूरयित्वा अन्य-कार्यं करोति ।
- क्रिया-द्वयम् अस्ति ।
- यत् कार्यं समाप्तं ल्यप्-प्रत्ययम् उपयुज्य उच्यते ।
- द्वितीया-क्रिया लकारे अथवा प्रत्ययान्ते भवति ।
- ल्यप्-प्रत्ययान्तम् (ल्यबन्तः) अपि अव्यय-पदम् अस्ति ।
- धातुः + य (प्रायः)
- उदाहरणम्
  - ❖ बालकः पाठं **प्रपठ्य** क्रीडति ।
  - ❖ बालिका गृहम् **आगत्य** / **आगम्य** पठति ।

तुमुन्-प्रत्ययान्तः

- क्रिया-द्वयम् अस्ति । (Two verbs)
- तुमुन्-प्रत्ययान्तः धातूनां कर्तव्यमानां स्वरूपं सूचयति । (Reason)
- या क्रिया अद्यतनकाले न भवति तुमुन्-प्रत्ययान्तम् (to-do) उपयुज्य उच्यते । (That which will happen later)
- द्वितीया-क्रिया लकारे अथवा प्रत्ययान्ते भवति ।
- तुमुन्-प्रत्ययान्तम् अव्यय-पदम् अस्ति । (Indeclinable)
- तुमुन्-प्रत्ययान्तात् पूर्वपदं द्वितीया-विभक्तौ भवति ।
- धातुः + इ + तुम् (पठितुम्) / धातुः + तुम् (दातुम्)

विभज्य-प्रयोगः

- पठति -> पठनं करोति ।
- द्वितीया-विभक्तिः -> षष्ठी-विभक्तिः

- बालकः पठति ।
- बालकः पाठं पठति ।
- बालकः **पाठस्य पठनं** करोति ।

- भक्तः पूजयति ।
- भक्तः देवं पूजयति ।
- भक्तः देवस्य **पूजनं** करोति ।
- भक्तः देवस्य **पूजां** करोति ।

अव्ययानि

लिङ्ग-वचन-विभक्ति-भेदः नास्ति ।

च, न, मा, अपि, पुनः

चेत् / नोचेत् – If / If not

यदा / तदा – When / then

यदि / तर्हि – If / then

यावत् / तावत् - As long as / as much / until / to that extent

यथा / तथा – As / so

यद्यपि / तथापि – Even though / still

उपसर्गाः

- Prefix to धातुः
- २२ उपसर्गाः

- प्र, परा, अप, सम्, अनु,
- अव, निस्, निर्, दुस्, दुर्,
- वि, आङ्, नि, अधि, अभि,
- सु, उत्, प्रति, परि, अपि, अति, उप

उपसर्गाः

- Prefixed to a verb.
  उदाहरणम् - गच्छति → आगच्छति ।

- Meaning changes.
  उदाहरणम् - हरति - carries, प्रहरति - strikes, beats.

- Similar meaning.
  उदाहरणम् - क्षालयति - washes, प्रक्षालयति - washes.

- Meaning enforced.
  उदाहरणम् - हसति - laughs, प्रहसति – laughs heartily.

उपसर्गाः

- Opposite meaning.
  उदाहरणम् - नयति - takes, आनयति - brings.

- आत्मनेपदी ⟷ परस्मैपदी
  उदाहरणम् - तिष्ठति → प्रतिष्ठते, रमते → विरमति

- More than one prefix.
  उदाहरणम्

  गच्छति - Goes
  आगच्छति - Comes
  प्रत्यागच्छति - Returns (प्रति + आ)

सप्त-ककाराः

किम्
What?

किमर्थम्
Why?

कुत्र
Where?

कथम्
How?

कति
How many?

कुतः
From where?

कदा
When?

सप्त-ककाराः

वर्गे **दश** छात्राः सन्ति ।	वर्गे **कति** छात्राः सन्ति ?
अहं **सायं** मन्दिरं गच्छामि ।	त्वं **कदा** मन्दिरं गच्छसि ?
गायकः **सम्यक्** गायति ।	गायकः **कथं** गायति ?
सः **पठनार्थं** विद्यालयं गच्छति ।	सः **किमर्थं** विद्यालयं गच्छति ?
दिनेशः **विद्यालयं** गच्छति ।	दिनेशः **कुत्र** गच्छति ?
राघवः घटीं **विदेशतः** आनयति ।	राघवः घटीं **कुतः** आनयति ?

स्म प्रयोगः

भूतकालः

- अपठत्
- अगच्छत्
- अपिबन्
- अनमः
- अवन्दत
- असहन्त

स्म-प्रयोगः

- पठति स्म
- गच्छति स्म
- पिबन्ति स्म
- नमसि स्म
- वन्दते स्म
- सहन्ते स्म

धातवः

परस्मैपदी	आत्मनेपदी	उभयपदी
• पठ्	• वन्द्	• पच्
• गम्	• सह्	• याच्
• पा	• ऊह्	• कृ
• धाव्	• कम्प्	

धातवः

सकर्मकः

- पठ्
- गम्
- पा
- नम्
- वन्द्
- सह्

कर्म-पदम् ✅

अकर्मकः

- हस्
- धाव्
- कम्प्
- स्था
- अस्
- भू

कर्म-पदम् ❌

प्रयोगाः

- ❖ कर्तरि - Active Voice
  - कर्तृपदम् is प्रधानम्
  - बालकः पाठं पठति ।
- ❖ कर्मणि - Passive Voice
  - कर्मपदम् is प्रधानम्
  - बालकेन पाठः पठ्यते ।
- ❖ भावे - Impersonal Voice
  - क्रियापदम् is प्रधानम्
  - बालकेन कम्प्यते ।

अनुस्वारः + वर्गीयव्यञ्जनम्

पञ्चमाक्षरम् + वर्गीयव्ञ्जनम्

कं + कणम्	कङ्कणम्
सं + चिका	सञ्चिका
कं + टकम्	कण्टकम्
अं + तः	अन्तः
अं + बा	अम्बा

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
१	एकम्	One
२	द्वे	Two
३	त्रीणि	Three
४	चत्वारि	Four
५	पञ्च	Five
६	षट्	Six
७	सप्त	Seven
८	अष्ट	Eight
९	नव	Nine
१०	दश	Ten

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
२०	विंशतिः	Twenty
३०	त्रिंशत्	Thirty
४०	चत्वारिंशत्	Forty
५०	पञ्चाशत्	Fifty
६०	षष्टिः	Sixty
७०	सप्ततिः	Seventy
८०	अशीतिः	Eighty
९०	नवतिः	Ninety

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
१००	शतम्	Hundred
१०००	सहस्रम्	Thousand
१,००,०००	लक्षम्	Lakh
१,००,०००००	कोटिः	Crore

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
११	एकादश	Eleven
१२	द्वादश	Twelve
१३	त्रयोदश	Thirteen
१४	चतुर्दश	Fourteen
१५	पञ्चदश	Fifteen
१६	षोडश	Sixteen
१७	सप्तदश	Seventeen
१८	अष्टादश	Eighteen
१९	नवदश	Nineteen
२०	विंशतिः	Twenty

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
२१	एकविंशतिः	Twenty One
२२	द्वाविंशतिः	Twenty Two
२३	त्रयोविंशतिः	Twenty Three
२४	चतुर्विंशतिः	Twenty Four
२५	पञ्चविंशतिः	Twenty Five
२६	षड्विंशतिः	Twenty Six
२७	सप्तविंशतिः	Twenty Seven
२८	अष्टाविंशतिः	Twenty Eight
२९	नवविंशतिः	Twenty Nine
३०	त्रिंशत्	Thirty

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
३१	एकत्रिंशत्	Thirty One
३२	द्वात्रिंशत्	Thirty Two
३३	त्रयस्त्रिंशत्	Thirty Three
३४	चतुस्त्रिंशत्	Thirty Four
३५	पञ्चत्रिंशत्	Thirty Five
३६	षट्त्रिंशत्	Thirty Six
३७	सप्तत्रिंशत्	Thirty Seven
३८	अष्टात्रिंशत्	Thirty Eight
३९	नवत्रिंशत्	Thirty Nine
४०	चत्वारिंशत्	Forty

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
४१	एकचत्वारिंशत्	Forty One
४२	द्विचत्वारिंशत्	Forty Two
४३	त्रिचत्वारिंशत्	Forty Three
४४	चतुश्चत्वारिंशत्	Forty Four
४५	पञ्चचत्वारिंशत्	Forty Five
४६	षड्चत्वारिंशत्	Forty Six
४७	सप्तचत्वारिंशत्	Forty Seven
४८	अष्टचत्वारिंशत्	Forty Eight
४९	नवचत्वारिंशत्	Forty Nine
५०	पञ्चाशत्	Fifty

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
५१	एकपञ्चाशत्	Fifty One
५२	द्विपञ्चाशत्	Fifty Two
५३	त्रिपञ्चाशत्	Fifty Three
५४	चतुःपञ्चाशत्	Fifty Four
५५	पञ्चपञ्चाशत्	Fifty Five
५६	षट्पञ्चाशत्	Fifty Six
५७	सप्तपञ्चाशत्	Fifty Seven
५८	अष्टपञ्चाशत्	Fifty Eight
५९	नवपञ्चाशत्	Fifty Nine
६०	षष्टिः	Sixty

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
६१	एकषष्टिः	Sixty One
६२	द्विषष्टिः	Sixty Two
६३	त्रिषष्टिः	Sixty Three
६४	चतुःषष्टिः	Sixty Four
६५	पञ्चषष्टिः	Sixty Five
६६	षड्षष्टिः	Sixty Six
६७	सप्तषष्टिः	Sixty Seven
६८	अष्टषष्टिः	Sixty Eight
६९	नवषष्टिः	Sixty Nine
७०	सप्ततिः	Seventy

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
७१	एकसप्ततिः	Seventy One
७२	द्विसप्ततिः	Seventy Two
७३	त्रिसप्ततिः	Seventy Three
७४	चतुस्सप्ततिः	Seventy Four
७५	पञ्चसप्ततिः	Seventy Five
७६	षड्सप्ततिः	Seventy Six
७७	सप्तसप्ततिः	Seventy Seven
७८	अष्टसप्ततिः	Seventy Eight
७९	नवसप्ततिः	Seventy Nine
८०	अशीतिः	Eighty

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
८१	एकाशीतिः	Eighty One
८२	द्व्यशीतिः	Eighty Two
८३	त्र्यशीतिः	Eighty Three
८४	चतुरशीतिः	Eighty Four
८५	पञ्चाशीतिः	Eighty Five
८६	षडशीतिः	Eighty Six
८७	सप्ताशीतिः	Eighty Seven
८८	अष्टाशीतिः	Eighty Eight
८९	नवाशीतिः	Eighty Nine
९०	नवतिः	Ninety

सङ्ख्या - Numbers

Sanskrit Number	Sanskrit Name	English
९१	एकनवति	Ninety One
९२	द्विनवतिः	Ninety Two
९३	त्रिनवतिः	Ninety Three
९४	चतुर्नवतिः	Ninety Four
९५	पञ्चनवतिः	Ninety Five
९६	षण्णवतिः	Ninety Six
९७	सप्तनवति	Ninety Seven
९८	अष्टनवतिः	Ninety Eight
९९	नवनवतिः	Ninety Nine
१००	शतम्	Hundred